

Prof. dr Damjan ŠEĆKOVIĆ

PRANJE NOVCA

Pojave sticanja koristi, ili tačnije rečeno, bogatstva, kriminalnim radnjama odavno su poznate. Sežu u davna vremena, u vrijeme pojave civilizacije. U naše vrijeme ova pojava dobija na aktuelnosti jer je raširena. Ni jedna država nije imuna od ove pojave. Radi se o novcu, ili nekoj drugoj imovini, koja je stečena nekom kriminalnom radnjom, koja je, dakle, proistekla iz krivičnog djela.¹ Ta radnja je zapriječena kaznom koja može iznositi i do 12 godina zatvora po Krivičnom zakonu Republike Crne Gore. Donesen je i Zakon o sprečavanju pranja novca u kojem je ova radnja potpunije definisana.² Suzbijanjem ove

---

¹ „Ko putem bankarskog, finansijskog ili drugog privrednog poslovanja prikriva način pribavljanja novca ili druge imovine za koje zna da su pribavljeni krivičnim djelom, kazniće se... (Krivični zakonik, Crne Gore, čl. 268, Sl. list br. 70/2003. god.).

² Pranjem novca u smislu ovog zakona smatra se:

1) zamjena ili bilo kakav prenos novca ili druge imovine proistekle iz krivičnog djela;

2) sticanje posjedovanje ili korišćenje novca ili druge imovine proistekle iz krivičnog djela;

3) prikrivanje prave prirode, porijekla, mjesta deponovanja, kretanja, raspolaganja vlasništva ili prva u vezi sa novcem ili drugom imovinom koji su proistekli iz krivičnog djela,

4) prikrivanje nezakonito stečene imovine i kapitala pri kupovini državnog kapitala u postupku privatizacije (član 2, Zakona o sprečavanju pranja novca, Sl. list SR Crne Gore br. 55/2003.

pojave bave se mnoge države jer ima mnoge negativne dimenzije. Problematika se uglavnom uređuje zakonom i podzakonskim aktima.

Kako kriminalci, odnosno oni koji se bave sivom ekonomijom, ne objavljuju svoje godišnje finansijske izvještaje, ne može se pouzdano znati koliko se novca godišnje „opere” širom svijeta. Taj „bruto-kriminalni proizvod” kako se često naziva, ta novčana masa ili druga nezakonito stečena imovina, ostvarena kriminalnim radnjama, po nekim aproksimativnim procjenama Međunarodnog monetarnog fonda iznosi više od 500 milijardi dolara godišnje. Od te sume, oko 80 posto, po procjeni Ujedinjenih nacija, ostvari se trgovinom narkoticima.

Načini sticanja novca i druge imovine ovim radnjama su: trgovina oružjem, narkoticima, pljačkom, piraterijom, cigaretama, naftom, kafom i sl. Želja je svakog perača novca da taj novac ubacuje u legalne tokove normalnih privrednih kretanja, kako bi zameo tragove svojim kriminalnim radnjama. Među vlasnicima prljavog novca postoji jedna krilatica: san je svakog perača novca da plati porez. U želji da svoj novac stečen na ovaj način uvedu u legalne tokove, u legalni biznis, i da ga uvećaju, vlasnici prljavog novca često ucjenjuju i političare. Žele da odmah steknu i neku političku moć, uvažavanje i društveno priznanje.

Da bi svoj novac uveli u normalne tokove, vlasnici prljavog novca ekonomskim stručnjacima, koji treba da im odrade taj posao, plaćaju znatne sume. Početkom 80-ih godina ova usluga je koštala oko 6%, da bi krajem 90-ih godina dogurala na 20%. Taj posao se danas plaća i do 25% od vrijednosti ukupne sume, sa tendencijom daljeg rasta. Uzroci ovoj pojavi su širenje, odgovornost i rizik samog posla.

Šta sve ljudi koji se intenzivno bave ovim radnjama mogu da imaju, pokazuje jedan karakterističan primjer iz Italije. Kada su jednom Italijanu, koji je radio za italijansku i drugu mafiju, izvršili konfiskaciju imovine ustanovljeno je da je posjedovao 131 stan, 122 magacina, 20 fabrika, 10 školskih zgrada i 250.000 akcija u jednoj sicilijanskoj banci.³

TEHNIKE PRANJA NOVCA

Tehnike pranja novca su vrlo različite kao što su različiti i metodi na koji način se dolazi do ovog novca. Zajedničko im je to što taj no-

³ Ekonomist br. 221 od 16. 08. 2004, Beograd, str. 16.

vac, uglavnom, prolazi kroz tri faze. Te tri faze su: faza ulaganja, faza prikrivanja i faza integracije.

a) faza ulaganja

Ova faza počinje ulaganjem novca koji je stečen kriminalnim poslovima. Novac se ulaže na bankovne račune. Ulaganje se vrši pod plaštom neke poštene djelatnosti. Plaćanje se uglavnom vrši gotovim novcem. Nabavljaju se automobili izuzetnog luksuza i kvaliteta, garaže, butici, komisioni, restorani, kafići, često i moteli i hoteli, grade stanovi a ponekad se učestvuje i u kupovini velikih firmi.

Uplata „prljavog” ili „vrućeg” novca, kako se još često ovaj novac naziva, obavlja se, u više slučajeva, osnivanjem lažnih, fantom preduzeća koja ne posluju već samo služe kao sredstvo za uplatu gotovog novca, na račune u bankama. Vlasnici prljavog novca to obično čine uplaćivanjem na račune više banaka. Ta lica često usitnjavaju svoj novac i daju ga svojim saradnicima, pa uplaćuju na račune u inostranstvu kod inostranih banaka. Ti iznosi su takvi da nijesu predmet izvještavanja i posebnog praćenja i ne privlače sumnju bankarskih službenika.

Kada se ovaj „prljavi” ili „vrući” novac pomiješa sa prihodima od legalnog poslovanja, onda se smanjuje mogućnost njegovog otkrivanja. U novije vrijeme, a naročito u periodu privatizacije bivših socijalističkih zemalja, ovaj „vrući” novac se ulaže u kupovinu, odnosno preuzimanje firmi koje se nalaze u ozbiljnim poslovnim i finansijskim teškoćama. Takve firme se nazivaju „bojler firme”, jer njihovi računi služe za protok tog novca koji je prethodno deponovan kod raznih finansijskih institucija, i njegov ulazak u legalne tokove.

b) faza prikrivanja

Sušтина ove faze vlasnika prljavog novca jeste prikrivanje ili „zametanje tragova” nastanku i tokovima toga novca. To se čini raznim transankcijama kojima se novac prebacuje na druge račune i to obično u inostranstvu (Kipar, Švajcarska i dr.). Za to su, ipak, najpogodniji of šor računi investicionih i penzijskih fondova. Strah dolazi otuda što mnoge zemlje imaju rigorozne zakone kojima se gone akteri ovih radnji. Takve zemlje rigorozno traže porijeklo takvog novca. No, ima zemalja u kojima se ne ispituje porijeklo novca. Zato se takve zemlje na-

zivaju „poreski raj”. U tim zemljama kriminalne radnje su samo one koje se obave na teritoriji tih zemalja. Za njih nije bitno odakle novac dolazi. Važno je samo da se posluje po zakonu. Te države za veće ulagače daju i neke beneficije druge vrste, ne samo, dakle, poreske olakšice. Poznato je, na primjer, da na Sejšelimima ako se uloži milion dolara, vlasnik može dobiti i državljanstvo. Kruženje prljavog novca je intenzivno. Za kratko vrijeme taj novac može promijeniti na desetine računa. A ako prolazi preko više zemalja, pogotovo ako prolazi preko onih koje ne dozvoljavaju otkrivanje ili pružanje bilo kakvih činjenica o tom novcu, onda je gotovo nemoguće otkriti porijeklo i krivičnu radnju na osnovu koje je novac stečen.

Zemlje koje ne dozvoljavaju da se na njihovoj teritoriji provjerava i istražuje porijeklo novca su: Indonezija, Gvatemala, Burma, Kukova ostrva, Naura, Nigerija, Filipini. U ovim zemljama ne može doći do bilo kakvih podataka o porijeklu novca. Ni vodeća organizacija u borbi za prevenciju u transakcijama pranja novca FATF nije u mogućnosti i nije joj dozvoljeno da dobije bilo kakav podatak u tom pravcu.

Da bi „zameli tragove”, i da ne bi bilo sumnjivo, vlasnici prljavog novca ga prebacuju u inostranstvo osiguravajući firme. Dobavljači šalju lažne fakture „bojler kompanije”. Robe, naravno, nema ali se novac uspješno prebacuje. Tako se vlasnici prljavog novca snalaze na raznorazne načine da prikriju i zametnu tragove porijeklu ovog prljavog posla iz koga je proistekao i prljavi novac.

Kako tehnike u različitim djelatnostima napreduju i usavršavaju se, tako napreduje i usavršava se i tehnika vršenja kriminalnih radnji, naročito u oblasti pranja novca. Kriminal je uvijek povezan sa neakvim interesom. U pranju novca je interes bogatstvo i lagodan život a taj interes je u vrhu prioriteta različite strukture interesa koje čovjek ima.

c) faza ulaska u legalne tokove

U trećoj fazi prljavi novac ulazi u legalne tokove. Trenutno najpopularniji model je kupovanje nekretnina i gradnja stambenih objekata i poslovnog prostora. U zemljama u tranziciji pored kupovine nekretnina aktuelno je uzimanje preduzeća koja su u finansijskim teškoćama. U njih se finansira znatna suma novca. Preduzeće nastavlja da živi i normalno posluje koristeći taj novac kao svoj kapital. Perači novca od

tog novca dobijaju kamatu ili dividendu kao zakonski ostvaren prihod. Na taj način oni nastoje da se integrišu u legalne tokove.

PODRUČJA PRANJA NOVCA

Područja u kojima najčešće dolazi do pranja novca ima više. Među njima posebno je karakterističan sektor osiguranja. To se radi na dosta vješt način. Fizičko lice može da osigura sebe i svoju imovinu. Osigurava se obično na velike sume. Uplati se ogromna premija. Ukoliko odustane, plaća penale, ali podignuti novac je prošao kroz „bojler” i to je ogroman novac. Ako je vlasnik prljavog novca firma, ona može da osigura zaposlene i imovinu od rizika koji će se obavezno desiti u narednom periodu. Premije su obično veće od isplaćene štete. Ako osiguravajuća društva to prihvataju, tu sigurno postoji neki „dil” sa nekim iz osiguravajućeg društva. Lobira se i dogovara kako doći do novca i okoristiti se i jedna i druga strana.

U procesu tranzicije teško je prozreti namjeru kupca da li mu firma služi za pranje novca ili mu je namjera iskrena da tu firmu razvija i da od svog kapitala, koji je uložio u firmu, želi da dobije kamatu ili dividendu, odnosno profit. Najčešće to traje nekoliko godine dok mu ta firma živi i vlasnik novac učini legalnim i povrati ga napuštanjem ili prodajom te firme ako ju je bio kupio.

U svijetu je poznato ako se firma formira u nekoj od ostrvskih zemalja ipak treba provjeriti da li dolazi iz neke od onih nekooperativnih zemalja, da li je sa liste na kojoj se nalaze zemlje u kojima se ne provjerava porijeklo novca ili iz zemalja koje se nazivaju „poreski raj”. Takve su zemlje koje formiraju of šor kompanije, što je bila u jedno vrijeme i naša karakteristika. U svijetu su poznati Sejšeli, Kipar i neke manje ostrvske zemlje. Ove zemlje su manje problematične, jer će mnogi firme u njima otvarati zbog manjih ili minimalnih poreza, lakše i efikasnije procedure otvaranja firme, jednostavnijeg računovodstvenog sistema, ili pak, zato što hoće njihovo državljanstvo. Najteže je firmama da znaju ko ih kupuje. I tu može da dođe do ozbiljnog kiksa. Može da je prospekt firme lažno prikazan. U zemljama u tranziciji ova pojava je česta jer su to obično zemlje sa nerazvijenim pravnim sistemom, slabo organizovanim institucijama, slabom kulturom nadzora i zaštite. U tim zemljama do pranja novca najčešće i dolazi u fazi ulaganja – kupuju se nekretnine, podižu zgrade, kupuju firme i preko toga se

taj novac uključuje u legalne tokove, a takva preduzeća, kao što je naglašeno, imaju funkciju tzv. „bojler kompanije”. Najčešća njena funkcija je da se novac opere. Kada se te firme kupuju u fazi ulaganja ili u fazi prikrivanja, u tu kompaniju se više ne ulaže. Radnici u početku dobijaju pristojne lične dohotke. Kasnije sve slabije. Firme nemaju realne ekonomske osnove i postepeno izumiru. Ukoliko je, pak, firma kupljena u posljednjoj fazi – u fazi integracije, u nju će se i dalje ulagati jer ona treba da donese profit novim vlasnicima koji treba da postanu ugledni građani upravo preko uspješnih firmi. Te firme, pretpostavka je, imaju realnu šansu i perspektivu za narednih nekoliko godina.

PRANJE NOVCA I ORGANIZOVANI KRIMINAL

Pranje novca je uvijek u sprezi sa organizovanim kriminalom. Pogodno tlo za razvoj kriminala i pranja novca su slabe države. Treba razlikovati propale države od slabih država.⁴ U državama za koje se zna da imaju polukriminalna rukovodstva, jednostavno se zna da je u njima razvijen kriminal i niko ih ne priznaje, pa se zato zaobilaze. Ali, slabe države su pogodne da budu paravan za organizovani kriminal i terorizam i one su najveća prijetnja: imaju vojsku, izdaju pasoše, legitimne su države. Po definiciji, „slaba država je ona koja nije uspješna u kontroli granica, nije sposobna da zadovolji potrebe stanovništva, niti da uspostavi legitimnu i efikasnu vladu.”⁵

Koje su spoljne manifestacije pranja novca? Prvi utisak je da zemlja ide ka sve većoj kriminalizaciji društva. Na početku se stvara utisak da zemlja napreduje. „Perači” novca stiču ugled, bogatstvo i moć i pokušavaju da preuzmu kontrolu nad cjelokupnim finansijskim i privrednim sistemom. Takve zemlje nemaju problema sa kriminalom jer kriminalne organizacije kontrolišu državu. Poznat je šampion grafita u svijetu koji je porijeklom iz Argentine a koji glasi: „Vlada proganja lopove i kriminalce jer su joj konkurencija”.

Pranje novca, organizovani kriminal i terorizam nijesu stvar samo jedne države. Ove protupravne djelatnosti su megatrend u savremenom svijetu i nije od njih imuna ni jedna država. Zato je učešće u međunarodnim organizacijama nužno da bi se vodila organizovana borba protiv

⁴ Ekonomist, isto str. 16-17.

⁵ Ekonomist, isto str. 17.

ovog zla savremenog svijeta kada su u pitanju kriminal i terorizam. Odmah uza njih je i pranje novca jer se radi pranja novca, odnosno njegovog sticanja na nezakonit način i odvija kriminal. Prvi oblici te borbe su saradnja. Prvo se ide preko razmjene informacija i saradnje na međunarodnom planu. Ako toga nema, ne može se ni jedan slučaj riješiti. Isto tako, potrebno je imati dobar zakon o sprečavanju pranja novca.

SPREČAVANJE PRANJA NOVCA

Za ove vrste kriminalnih radnji u svijetu su kazne vrlo rigorozne. Kreću se od zapljene imovine stečene kriminalnom radnjom, do novčane kazne i kazne zatvora za počinioca. Sprečavanje pranja novca je urgentan zadatak svakog društva kojem je stalo do uspješnog poslovnog kredibiliteta na svjetskom tržištu.

Protiv pranja novca treba da se bore ne samo finansijske nego i sve društvene ustanove koje na bilo koji način mogu biti uključene u pranje novca. Kako to izgleda pokazaćemo na primjeru Crne Gore.

U crnogorskom Zakon o sprečavanju pranja novca⁶ iscrpno su nabrojani subjekti sprečavanja i radnje iz kojih može da proizide pranje novca. Mjere preduzimaju i pravna i fizička lica. Ističemo neke od njih:

1. banke i finansijske institucije;
2. organizacije koje obavljaju platni promet;
3. pošte;
4. investicioni i penzioni fondovi i drugi učesnici na tržištu kapitala;
5. berze i berzanski posrednici;
6. osiguravajuća društva;
7. mjenjačnice;
8. zalagaonice;
9. privredna društva, preduzetnici i fizička lica koja se bave djelatnošću ili poslom;
  - prodaje i kupovine potraživanja;
  - faktoringa;
  - upravljanja imovinom za treća lica;
  - izdavanje platnih i kreditnih kartica i poslovanje sa njima;
  - lizinga;
  - organizovanja putovanja;

⁶ Zakon o sprečavanju pranja novca, Službeni list RCG br. 55/2003. godine

- promet nekretnina;
- čuvanja u sefovima;
- prometa plemenitih metala i dragog kamenja i proizvoda od njih;
- izdavanje garancija i drugih jemstava;
- kreditiranja i kreditnog posredovanja;
- davanja zajmova i posredovanja prilikom ugovaranja poslova pozajmljivanja;
- posredovanja pri prodaji polisa osiguranja;
- organizovanja i sprovođenja licitacija;
- trgovanja umjetničkim predmetima;
- prometom automobila;
- prometom čamaca;
- drugim sličnim poslovima raspolaganja novcem ili imovinom.⁷

Sa ovim se ne iscrpljuju sve mogućnosti pranja novca niti se iscrpljuju subjekti koji su to dužni da čine. Ali ovo je zakonski pokušaj uređivanja ove problematike. Ona je i složenija i dublja. Ali prilikom preduzimanja svih ovih radnji: primanja, ulaganja, zamjene, čuvanja ili drugog raspolaganja novcem ili drugom imovinom i drugim transankcijama za koje postoji osnovna sumnja da se radi o pranju novca, postoji zakonska obaveza svih pravnih i fizičkih lica, organizacija i organa da sprečavaju pranje novca. Dužnost im je da identifikuju te radnje fizičkih i pravnih lica, da obavještavaju organ nadležan za sprečavanje pranja novca, da imaju program aktivnosti protiv pranja novca, da imaju za to ovlašćeno lice i listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transankcija, i najzad, da imaju organizovanu obuku zaposlenih za prepoznavanje tih sumnjivih transankcija.⁸

Poslove koji se odnose na otkrivanje i sprečavanje pranja novca kao i druge poslove koje predviđa Zakon, obavlja organ uprave nadležan za sprečavanje pranja novca. Ovaj organ prima, sakuplja, analizira i dostavlja nadležnim organima podatke, informacije i dokumentaciju na dalji postupak.

Organ uprave nadležan za sprečavanje pranja novca ovlašćen je da: inicira kod nadležnih organa izmjene i dopune propisa koji se odnose ili su u vezi sa sprečavanjem i otkrivanjem pranja novca; učestvuje u pripremi i objavljivanju, odnosno objedinjavanju, odnosno obje-

⁷ Član 3 Zakona o sprečavanju pranja novca.

⁸ Član 4-17 Zakona o sprečavanju pranja novca.

dinjavanju liste indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i dostavlja je licima koja imaju zakonom utvrđene obaveze u ovim poslovima; učestvuje u obuci zaposlenih i ovlašćenih u organizacijama, nadležnim organima, organizacijama sa javnim ovlašćenjima, advokata, advokatskih kancelarija, društava za reviziju, samostalnih revizora, pravnih i fizičkih lica koja obavljaju računovodstvene ili druge slične poslove; objavljuje spisak zemalja koje ne primjenjuju standarde iz oblasti sprečavanja i otkrivanja pranja novca; najmanje jednom godišnje objavljuju statističke podatke o pranju novca.⁹

U zakonu su precizirane obaveze državnih organa, organizacija sa javnim ovlašćenjima, advokata i advokatskih kancelarija, društva za reviziju, samostalnih revizora i pravnih i fizičkih lica koja obavljaju računovodstvene i druge slične usluge. Regulisano je: zaštita i čuvanje podataka i vođenje evidencije o licima i transakcijama sa tačno nabrojenim odgovarajućim podacima, najzad, kaznene i prelazne i završne odredbe. Zakon ima 55 članova, sa dosta opširnim normama i iniciranjem niza podzakonskih akata čije donošenje predstavlja kompletiranje zakonske regulative u ovoj oblasti kojom Crna Gora ulazi u krug država koja se na uspješan način može boriti protiv negativnih društvenih stanja koje su obilježja vremena u kome živimo.

ŠIROKI ZNAČAJ SPREČAVANJA PRANJA NOVCA

Sprečavanje pranja novca, korupcije, terorizma daje sigurnost društvu, razvija mu kolektivnu svijest o etičkim vrijednostima i o moralnosti. Takva politika podstiče demokratske procese, institucije i kulturu i podstiče razvoj u svakoj zemlji. Sloboda i demokratija u jednom društvu mogu se ostvarivati i međunarodnom saradnjom, jačanjem međunarodnog prava i međunarodnih institucija.

Od pranja novca nije imuno ni jedno društvo, ali ga negdje ima manje a negdje više. U državama koje imaju poštene političare, efikasnu spoljnu politiku, razvijen demokratski sistem, snažnu ekonomiju, vojnu snagu, stanovništvo sa razvijenom kolektivnom svijesću i aktivno savezništvo sa drugim državama, sigurno je da ima manje slučajeva koji bi se mogli podvesti pod pojam krivično-pravnih radnji iz kojih proističe pranje novca. Naprotiv, u slabim državama, koje nijesu orga-

⁹ Članovi 17-29.

nizovane kao pravne države, koje nemaju razvijenu kulturu zaštite, koje nijesu sposobne da zadovolje potrebe stanovništva, niti imaju uspostavljenu vlast koja je legitimna i efikasna, velike su mogućnosti za razvoj ove protupravne djelatnosti.

Sva empirijska saznanja pokazuju da je ova pojava u svijetu raširena. Njeno uspješno otkrivanje i suzbijanje jedino je moguće aktivnim reagovanjem i intervencijom svih društvenih subjekata kojih se ova problematika najneposrednije tiče.

U ovoj aktivnosti posebno je važno obezbijediti međunarodnu saradnju, bez koje je nemoguće uspješno voditi aktivnosti ove vrste. U zemljama u kojima postoje organi uprave koji se bave sprečavanjem pranja novca, obaveza je da tu aktivnost razvijaju u nekoliko pravaca kada je u pitanju međunarodna saradnja u sprečavanju i otkrivanju pranja novca.

Prvo, taj organ mora da pribavlja podatke, informacije i dokumentaciju od ovlašćenih organa drugih zemalja i međunarodnih organizacija.

Drugo, organ mora imati ovlašćenje da dostavlja raspoložive podatke, informacije i dokumentaciju ovlašćenim organima drugih zemalja i međunarodnih organizacija.

Treće, u razvijanju međunarodne saradnje u ovoj oblasti mogu se dostavljati i lični podaci ovlašćenim korisnicima drugih zemalja, ukoliko država kojoj se podaci dostavljaju ima uređenu zaštitu ličnih podataka. Te podatke ovlašćeni organ, odnosno korisnik, može koristiti isključivo radi sprečavanja i otkrivanja pranja novca.

Četvrto, u vezi sa ovom saradnjom mogu se zaključivati sporazumi o razmjeni podataka, informacija i dokumentacije. Te sporazume međusobno zaključuju starješine ovlašćenih organa zemalja i međunarodnih organizacija.

Peto, prljav novac se lako otkriva. Formula za njegovo izračunavanje je: prljav novac = troškovi – (minus) poznati izvori prihoda.

LITERATURA

Agenda ekonomskih reformi Vlade RCG 2002-2007. godina Alexander, E.R. (1979), *Planing Theory in Catanese*, A.J. i Snyder, J.C. *Intraduction to Urban Planning*, McGraw Hill Book Company, New York. Alterman, R. (1983), *Implementation Analysis in Urban and Regional Planing -Toward a Research Agenda*.

Dr Boris Begović, Urbanisti treba da zabranjuju a ne da predlažu: Arhitekturu 52/2002.

Bowyer, R. (1993), Capital Improvements Programs: Linking Budgeting and Planning APA, Planning Advisory Service, Chicago.

Draft Ministerial Declaration towards a sustainable improvement in living conditions in the ECE region in the 21 century: Economic and Social Council, Economic Commission for Europe, Committee on Human Settlements, United Nations, HBP/2000/7, 3 July 2000.

Dr Branka Radonjić, dr Veronika Vujošević - Osnove urbanog menadžmenta, Okvir za reforme urbanih sistema, Podgorica, juna 2002. godine.

Prof. dr Damjan ŠEĆKOVIĆ

THE POLICY OF MONEY LAUNDERING PREVENTION

Summary

Short term, and especially the long term economic characteristics and trends of one society significantly depend on existing institutional limitations. Adjustability and flexibility of these limitations by technological, organizational-economic or cultural changes are a condition of an adaptively efficient economy and the society in general. Change of institutions, however, is primarily in the domain of political struggle, the result of which decisively depends on relation of political forces in the society. Therefore, institutional changes may not be observed as a process of optimization in which the objective is the long term economic growth.

The change of rules of the game in economic and political match have a global and long term efficient results will be essentially caused by structural characteristics of political market. Like economic, high transaction costs on political market, its monopolisation or absence of effective competition give socially non efficient results.

